

276, 280; XVIII, 88, 96, 99; XX, 110, 317; XXI, 212, 308; XXII, 105-106; XXIV, 56, 128; XXVI, 288; *A'yânü's-Şî'a*, IX, 188; Said Amir Arjomand, *The Shadow of God and the Hidden Imam*, Chicago 1984, s. 311; Hossein Modarressi Tabâtabâi, *An Introduction to Shi'i Law*, London 1984, s. 50-52, 248 [İndeks]; M. Momen, *An Introduction to Shi'i Islam*, New Haven-London 1985, s. 112-118; Kays Âl-i Kays, *el-İrâniyyûn*, III, 465-470; Ali Fâzil el-Kâinî en-Necefi, *Mu'cemü mü'ellifi's-Şî'a*, Kum 1405, s. 209; a.m.f., "Fihrisü mahtû-tâtî Mektebeti'l-Kâ'ini-1", *Türâşûnâ*, XIII/49, Kum 1418, s. 155; XIII/50-51 (1418), s. 340, 367; Ahmed el-Hüseynî, *Telâmizetü'l-'Allâme el-Meclisi*, Kum 1410, s. 15, 35, 56, 66, 128, 139; M. Ali el-En-sârî, *el-Mevsû'atü'l-fikhiyyetü'l-müeyssere*, Kum 1415, I, 50-52; W. Floor, *Safavid Government Institutions*, California 2001, s. 34, 37; Mazlum Uyar, *Şiî Ülemânın Otoritesinin Temelleri*, İstanbul 2004, s. 107-178; Kemâl Seyyid, *Nüşû' ve sukûtu'd-devleti's-Sa'feviyye*, Kum 1426/2005, s. 208, 226-227, 237-248; N. Calder, "Legitimacy and Accomodation in Safavid Iran: The Juristic Theory of Muhammad Baqir al-Sabzavari (d. 1090/1679)", *Iran*, XXV, London 1987, s. 91-105; *Abstracta Iranica*, XXII, Tehéran 1999, s. 188, 218; A. J. Newman, "Şafawids", *EP* (Ing.), VIII, 777-782.

ALİ HAKAN ÇAVUŞOĞLU

SECÂH

(سجاح)

Ümmü Sâdir Secâh bint el-Hâris b. Süveyd et-Temîmiyye (ö. 41/661'den sonra)

Peygamberlik iddiasında bulunan bir kadın.

Baba tarafından Temîm kabilesinin Yerbû' koluna, anne tarafından çoğunluğu hıristiyan olan Benî Tağlib'e mensup olduğu rivayet edilir. Künyesini Secâh bint Evs b. Hık b. Üsâme şeklinde kaydedenler de vardır (Belâzürî, s. 144). Peygamberlik iddiasında bulunmadan önce hıristiyan olduğu, bu dini iyi bildiği, ayrıca kâhinlik yaptığı belirtilmektedir. Temîm kabilesine mensup Seyf b. Ömer'in Taberî'nin aktardığı rivayetlerine göre (*Tarih*, I, 1908 vd.). Secâh, Resûl-i Ekrem'in vefatından hemen sonra el-Cezîre'de peygamberlik iddiasında bulunmuş, Rebîa, Tağlib, Nemr, Şeybân ve İyâd kabilelerinden topladığı birçok kişinin başına geçerek Medine'ye yürümek için kabilesi Temîm'in yaşadığı Yemâme taraflarına hareket etmiştir (11/632). Temîm kabilesinin bazı kolları Hz. Peygamber'in vefatının ardından İslâmiyet'e bağlı kalırken Secâh'ın mensup olduğu ve reisiğini Mâlik b. Nüveyre'nin yaptığı Yerbû' ile reisiğini Vekî' b. Mâlik'in yaptığı Mâlik kabilesi zekât vermek istemediklerini belirterek irtidad etmiştir. Secâh, Mâlik ve

Vekî' ile Hazn adlı yerde buluşarak onların desteğini sağlamış, ancak bu iki kabileden ileri gelen bazı kimselerin ittifaka karşı çıkarak kabilesini terketmeleri üzerine Mâlik b. Nüveyre, Secâh'a Medine'ye yürümek yerine, kendilerine katılmayan Temîmliler'e karşı yürümeyi tavsiye etmiş, o da önce Ribâb kabilesine saldırmış, saldırıyı daha evvel haber alan ve hazırlıklı olan Ribâblılar karşısında mağlûp olunca yolunu değiştirerek Nibâc'a gelmiş, burada Benî Amr kabilesiyle yaptığı savaşı da kaybetmiştir. Bu başarısızlıktan ve Mâlik b. Nüveyre ile Vekî' b. Mâlik'in de kendisinden ayrılmasından sonra askerleriyle birlikte Müseylimetülkezzâb'ın kabilesi Benî Hanife'nin yurdu Yemâme'ye yönelmiştir. Bir taraftan müslümanlarla mücadele etmekte olan Müseylimetülkezzâb bunu öğrenince endişeye kapılmış, hediyeler gönderip bir heyetle kendisini ziyarete geleceğini bildiren Secâh'tan eman istemiş, ziyaret sırasında yeryüzünün yarısının Benî Hanife'ye ait olduğunu, diğer yarısının da eğer âdil olsaydı Kureys kabilesinin olacağını, ancak Kureys'in bunu kabul etmesi üzerine Allah'ın bu kısmı Secâh'a verdiğini söylemiş, vahiy olarak geldiğini iddia ettiği bazı sözlerini okumuştur. Müseylimetülkezzâb'ın bu teklifini kabul eden Secâh, Yemâme'nin mahsulünün yarısını alıp gelecek yıla ait yarısını daha sonra kendisine getirmeleri için üç adamını orada bırakmış, peygamberlik iddiasından vazgeçerek dayılarının toprağı el-Cezîre'ye dönmüştür.

Seyf b. Ömer dışındaki râvilerin haberlerinde Secâh'ın Müseylimetülkezzâb ile görüşmesi çok farklı şekilde anlatılmaktadır. Müseylime, Benî Hanife yurduna gelen Secâh'ı kendisiyle baş başa görüşmeye ikna edip ona güya vahiy mahsulü olan müstehcen sözler söylemiş, özel bir çadırda üç günlüğüne evlenerek beraber olduktan sonra kendisi adına Secâh'ın peygamberlik iddiasından vazgeçmesini sağlamıştır. Ardından Secâh bu gelişmeleri taraftarlarına anlatmış, mehir olarak hiçbir şey almamış olmasına gösterdikleri tepki üzerine tekrar Müseylime'nin yanına gidip mehrini istemiş, o da beş vakit namazdan sabah ve yatsı namazlarını kaldırdığını bildirmiştir (a.g.e., I, 1917-1919). Belâzürî'nin bir rivayetine göre Secâh, Müseylimetülkezzâb'ın öldürülmesinden sonra kardeşlerinin yurduna dönmüştür (*Fütûh*, s. 145). Secâh'ın Muâviye'nin iktidara geldiği 41 (661) yılında birçok kabilenin yerinin değiştirilmesi sırasında Kûfe'ye yerleştiği ve müslüman olarak orada öldüğü,

diğer bazı rivayetlerde ise Yemâme'den Temîm kabilesinin yerleştiği Basra'ya geçtiği ve orada öldüğü nakledilir (a.g.e., s. 144-145).

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *Kitâbü'r-Ridde* (nşr. Muhammed Hamîdullah), Paris 1409/1989, s. 31, 61-63; Belâzürî, *Fütûh* (Fayda), s. 144-145; Taberî, *Tarih* (de Goeye), I, 1908-1921, 1930; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *Ahbârü'n-nisâ' fi Kitâbi'l-Egâni* (nşr. Abdülemîr Mühennâ), Beyrut 1409/1988, s. 150-153; İbn Hubeys, *Gazavât* (nşr. Süheyl Zekkâr), Beyrut 1412/1992, I, 56-57; Kelât, *el-Hilâfetü'r-râside ve'l-butûletü'l-hâlide fi hürûbi'r-ridde* (nşr. Ahmed Guneym), Kahire 1399/1979, s. 81-82; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, XIX, 75-81; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), VII, 723; L. Caetani, *İslâm Tarihi* (trc. Hüseyin Cahid), İstanbul 1926, VIII, 328 vd.; IX, 28 vd.; J. Wellhausen, *İslâmın En Eski Tarihinin Giriş* (trc. Fikret İşıltan), İstanbul 1960, s. 9-12, 14-16, 39-41; Bahriye Üçok, *İslâmdan Dönerler ve Yalancı Peygamberler* (Hicri 7-11. Yıllar), Ankara 1967, s. 68-79; a.m.f., "Ridde", *ACİİFD*, VII (1960), s. 97-113; Riyâd Mustafa el-Abdullah, *Mimmin idde'au'ü'n-nübüvve*, Beyrut 1414/1994, s. 55-63; Neşet Çağatay, "Secâh", *İA*, X, 300-301; V. Vacca, "Sadjâh", *EP* (Fr.), VIII, 759-760.

MUSTAFA FAYDA

SECÂVEND

(السجوند)

Tilâvet sırasında mâna açıısından vakfetmenin gerekli veya isabetsiz olduğu yerleri belirtmek üzere konan işaretlere verilen isim (bk. MUSHAF).

SECÂVENDÎ,

Muhammed b. Muhammed

(محمد بن محمد السجوندي)

Ebû Tâhir Sirâcüddîn Muhammed b. Muhammed b. Abdîrreşid es-Secâvendî (ö. 596/1200'den sonra)

Ferâize dair eseriyle tanınan Hanefî fakihî, hesap âlimi.

Hayatına dair yeterli bilgi yoktur. Eski ve yeni biyografi kaynakları yanında *el-Ensâb*, *el-Lübâb* ve *Mu'cemü'l-büldân* gibi yaygın eserler onun hakkında bilgi vermemekte, Zirikî de lugat ve coğrafya kitaplarında Secâvend'e dair bir şey bulamadığını belirtmektedir. Bu zatın nisbet edildiği Secâvend, Sekâvend'in (Segâvend) Arapça şeklidir (Dihhudâ, VIII, 12069, 12080). İbn Havkal, Horasan bölgesi hakkında bilgi verirken Belh ile Gazne arasında yer alan Bâmiyân ve Sekâvend'i de sayar (*Şüretü'l-arz*, s. 428, 447). Dihhudâ bir yerde Beyhakî'den naklen Sekâvend'in Gazne civa-

rında, bir başka yerde Sistan'a (Sicistan / Sekestan) yakın bir köy, Muîn ise Bâmi-yân'a bağlı şehirlerden olduğunu (*Ferheng-i Fârsî*, V, 775) belirtir. Sistan'ın da Güney Horasan'da bulunduğu göz önüne alınırsa müelliflerin Secâvendî'nin konumunu ona yakın şehirlerden biriyle irtibatlandırdığı anlaşılır. Farsça ilk coğrafya kitabı sayılan *Hudûdü'l-âlem*'de (s. 104) Sekâvendî'nin bir dağ eteğinde küçük bir şehir olduğu ve sağlam bir kalesinin bulunduğu kaydedilir. Tarihçi Beyhakî de gördüğü bu kale-din söz eder.

Abdülkâdir el-Kureşî, Secâvendî'nin öğrencileri arasında kendisinden ferâize dair eserini okuyan ve nakleden Hamîdüddin Muhammed b. Ali b. Muhammed en-Nevkadî el-Faradî'yi zikreder. Secâvendî ve Nevkadî'nin vefat tarihlerini vermeyen Kureşî, Nevkadî'nin öğrencisi Ömer b. Ahmed el-Kâhuştüvânî'nin 673'te (1274) öldüğünü (*el-Cevâhirü'l-muğıyye*, II, 632; ayrıca bk. Leknevî, s. 147), kendisinin de Secâvendî'nin eserini, Kâhuştüvânî'nin öğrencisi Ebü'l-Alâ Şemseddin Mahmûd b. Ebü Bekir el-Kelâbâzî'den okuyan hocası Kutbüddin el-Halebî'den rivayet ettiğini belirtir (*el-Cevâhirü'l-muğıyye*, III, 332). İbn Kutluboğa da vefat tarihini zikretmez. Brockelmann VI. (XII.) yüzyılın sonlarında tanınmış bir âlim, Serkîs ise VII. (XIII.) yüzyıl ulemâsından olduğunu kaydeder. Bağdatlı İsmâil Paşa 600 (1204) yılı civarında öldüğünü, Rudi Paret ve muhtemelen ona dayanarak Ömer Rızâ Kehhâle 596 (1200) yılı civarında hayatta olduğunu belirtir. İsmâil Paşa onun 700'de (1301) öldüğüne dair zayıf bir rivayeti de kaydeder. Ancak öğrencisinin öğrencisi olan Kâhuştüvânî'nin vefat tarihi göz önüne alınırsa İsmâil Paşa'nın verdiği ilk tarihin daha isabetli olduğu söylenebilir. Buna göre Muhammed Ali Müderris'in V. (XI.) yüzyıl ulemâsından olduğuna, Ebü'l-Kâsım Kurbânî'nin 470 (1077) yıllarında öldüğüne dair verdikleri bilgiler de gerçeği yansıtmaktan uzaktır. Ayrıca İsmâil Paşa ile Kehhâle, onu Kur'ân-ı Kerîm'deki durak işaretlerini ilk defa koymuş olan tefsir ve kıraat âlimi Muhammed b. Tayfûr es-Secâvendî ile (ö. 560/1165) karıştırarak bazı eserlerini kendisine nisbet ederler. Bu karışıklık birçok kütüphane kaydında da görülmektedir.

Eserleri. 1. *el-Ferâ'izü's-Sirâciyye**. İslâm miras hukuku alanında bilhassa doğu İslâm dünyasında en çok tanınan ve üzerinde çalışma yapılan bu eserde Hanefî mezhebi esas alınmakla birlikte diğer mezheplerin görüşlerine de yer verilmesi sebebiyle değişik muhitlerde kabul

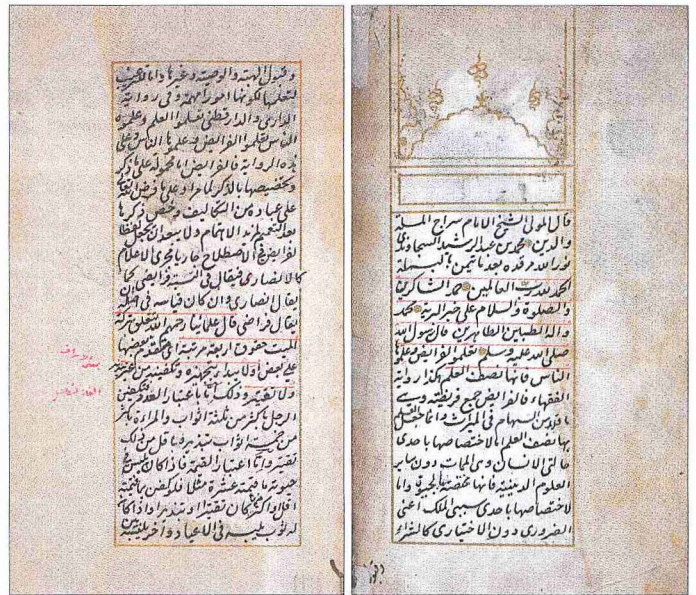
görmüştür. Türkiye kütüphanelerinde yüzlerce yazma nüshası bulunan *el-Ferâ'izü's-Sirâciyye* birçok defa basılmış (Kalküta 1260; İstanbul 1272, 1320, 1325; Kanpûr 1285, 1295, 1311; Kahire 1303; Lahor 1304, 1307, 1312, 1313, 1317; nşr. Mehmed Masum Vanlıoğlu, İstanbul 1420/1999), üzerinde şerh, hâşiye, ihtisar, nazım çalışmaları yapılmış ve çeşitli dillere tercüme edilmiştir. 2. *el-Fetâva's-Sirâciyye* (Kalküta 1244; Leknev 1310). 3. *et-Tecnis fi'l-Şisâb (et-Tecnis fi'l-mesâ'ili'l-Şisâbiyye)* (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1989, vr. 44^a-50^a). Kâtib Çelebi, cebir ve mukabeleyle giriş niteliğindeki bu eseri Mes'ûd b. Mu'temir el-Meşhedî'nin 824 yılı Ramazanında (Eylül 1421) Semerkant'ta şerhettiğini belirtir (*Keşfü'z-zunûn*, I, 353). Celâleddin Hümâî bu zatın İmâd Nizâmî-i Meşhedî diye tanınan Mes'ûd b. Mu'tez (ayrıca bk. Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 850; Ömer Rıza Kehhâle, III, 851), eski cebir ve mukabele kitaplarının en iyilerinden biri olan şerhin adının da *Minhâcü me'âni't-Tecnis* olduğunu, müellif zamanında yazılan bir nüshasının kendisinde bulunduğunu söyler (*Hayyâmîname*, I, 70; Ebü'l-Kâsım Kurbânî, s. 201, 463). Kâtib Çelebi ve ona dayanan Ebü'l-Kâsım Kurbânî, Takıyyüddin er-Râsîd'in bu esere bir şerh yazdığını kaydederse de (*Keşfü'z-zunûn*, I, 852; *Zindeğîname*, s. 201, 261) Sirâceddin Muhammed b. Ömer el-Halebî'ye (ö. 850/1446) ait şerhin bir nüshasının (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2750/1; bu şerhin diğer bir nüshası için bk. Nuruosmaniye Ktp., nr. 2982/1) Takıyyüddin er-Râsîd tarafından istinsah edilmesi buna yol açmış

olmalıdır. Bunun gibi İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki (nr. 613/2, vr. 59^a-153^b) bir nüshanın unvan sayfasına Takıyyüddin er-Râsîd'in adı yazılmış, ancak yapılan araştırmada bu şerhin Fenârizâde Alâeddin Ali Çelebi'ye ait olduğu anlaşılmıştır (İhsanoğlu v.dğ., I, 86-87). Meşhur Osmanlı âlimi Molla Fenârî'nin torunu olan Alâeddin Ali Çelebi'nin Osmanlı medrese men-suplarının kullanılan bu metni misallerle zenginleştirip açıklayan şerhinin diğer bazı nüshaları da vardır (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 3226/1, vr. 90^a-119^a; TSMK, III. Ahmed, nr. 3154). 4. *Risâle fi'l-Şisâb*. 5. *Mesâ'il şemâniye fi'l-Şisâb*. 6. *Risâletü'l-cebr ve'l-mukâbele*. Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Esad Efendi, nr. 3162) kayıtlı *Kitâb fi'l-Cebr ve'l-mukâbele*'nin (Şeşen, II, 75-76) bu eserle aynı olması muhtemeldir. 7. *Uşûl yüste'ânü bihâ fi mesâ'ili'l-cebr ve'l-mukâbele*. 8. *Şerhu misâhati şebihî'l-mu'ayyin*. Çeşitli kütüphane kataloglarında yer alan bu son eserlerin *et-Tecnis*'in farklı adları, bölümleri veya hepsinden ayrı birer çalışması mı olduğu hususu araştırmaya muhtaçtır (bu eserlerin yazma nüshaları için bk. İhsanoğlu – Rosenfeld, s. 193-194). İbnü'l-Hümâm'ın Secâvendî'ye nisbet edip iktibasta bulunduğu *Kitâbü Kısmetü't-terikât* için de (*Fethu'l-kâdir*, I, 522) aynı durum söz konusudur.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Havkal, *Şüretü'l-arz* (nşr. J. H. Kramers), Leiden 1967, s. 428, 447; *Hudûdü'l-âlem* (nşr. Menüçîhr-i Sütüde), Tahran 1403/1983, s. 104; Muhammed b. Hüseyin el-Beyhakî, *Târîh* (nşr. Ali Ekber Feyyâz), Meşhed 1350 ş.h., s. 163, 329, 333; Ebü'l-Fidâ, *Takvîmü'l-bıldân* (nşr. J. T. Rei-

Muhammed
b. Muhammed
es-Secâvendî'nin
el-Ferâ'izü's-Sirâciyye
adlı eserinin
ilk iki sayfası
(Süleymaniye Ktp.,
Nâfiz Paşa,
nr. 305/1)

naud – M. G. de Slane), Paris 1840, s. 464; Kureşî, el-Cevâhirü'l-muğıyye, II, 632-633; III, 272, 331-332; İbnü'l-Hümâm, Fethu'l-kadîr (Bulak), I, 522; İbn Kutluboğa, Tâcü't-terâcim fi men şan-nefe mine'l-Hanefiyye (nşr. İbrâhîm Sâlih), Beyrut 1412/1992, s. 196; Keşfü'z-zunûn, I, 353, 852, 857; II, 1182, 1247-1250; Leknevi, el-Fevâ'idü'l-behiyye, s. 147; C. Zeydân, Târîhu âdâbi'l-luğatî'l-Arabiyye, Kahire 1911, III, 110; Serkis, Mu'cem, I, 1007-1008; Brockelmann, GAL, I, 470-471; Suppl., I, 650-651, 850; Hediyetü'l-ârifin, II, 106; Celâleddin Hümât, Hayyâminâme, Tahran 1346 hş., I, 70; M. Ali Müderris, Reyhânetü'l-edeb, Tebriz 1347 hş., II, 443; Yusuf Ziya Kavakcı, XI ve XII. Asırlarda Karahanlılar Devrinde Mâvâra' al-Nahr İslam Hukukçuları, Ankara 1976, s. 137; Ramazan Şeşen, Nevâdirü'l-mahtûtâtî'l-Arabiyye fi mektebâtî Türkiyâ, Beyrut 1400/1980, II, 75-76; Zirikî, el-A'lâm (Fethullah), VII, 27; M. Muin, Ferheng-i Fârsî, Tahran 1364 hş., V, 735, 775; Ebû'l-Kâsım Kurbânî, Zindeginâme-i Riyâzîdânân-ı Devre-i İslâmî, Tahran 1365 hş., s. 88, 201, 261, 463; Ahmet Özel, Hanefî Fihh Âlimleri, Ankara 1990, s. 58-59; Ömer Rızâ Kehhâle, Mu'cemü'l-mü'ellifin, Beyrut 1414/1993, III, 374, 652, 851; Cevat İzgi, Osmanlı Medreselerinde İlim, İstanbul 1997, I, 245-246; Ekmeleddin İhsanoğlu v.dğr., Osmanlı Matematik Literatürü Tarihi, İstanbul 1999, I, 42, 86-87; a.mif. – B. A. Rosenfeld, Mathematicians, Astronomers and Other Scholars of Islamic Civilization and Their Works (7th-19th c.), İstanbul 2003, s. 193-194; Recep Cici, Osmanlı Dönemi İslam Hukuku Çalışmaları: Kuruluş-tan Fatih Devrinin Sonuna Kadar, Bursa 2001, s. 51, 117-118, 319; R. Paret, "Secâvendî", İA, X, 302; R. Sellheim, "al-Sađjâwandi", EI² (İng.), VIII, 739-740; Dihhudâ, Luğatnâme (Muñ), VIII, 12069, 12080.

AHMET ÖZEL

ğına dair bir bilgisinin bulunmadığını ayrıca ifade etmektedir. İbnü'l-Kiftî'nin onun tefsirinden söz ederken hacminin küçük olmasına rağmen önemli ve faydalı yanlarına işaret etmesi, Zehebî'nin Kitâbü'l-Vakf ve'l-ibtidâ' adlı eserini zikrederken bu çalışmanın müellifin derinliğini gösterdiğini belirttiği onu ancak eserleriyle değerlendirebildiklerini göstermektedir. İbnü'l-Kiftî, Secâvendî'nin vefat tarihi için "VI. asrın ortaları" ifadesini kullanırken Safedî bu tarihi 560 (1165) olarak zikretmiş, daha sonraki müellifler aynı tarihi tekrarlamıştır.

Secâvendî özellikle kıraat ve Kur'an'da vakıf yerleri hakkındaki çalışmalarıyla tanınmıştır. Kendisinden önce Ebû Bekir İbnü'l-Enbârî, Ebû Ca'fer en-Nehhâs, Ebû Amr ed-Dânî gibi müellifler vakıf ve ibtidâ konusunu işleyen eserler kaleme almışsa da mushaf yazımında onun kullandığı terimler ve rumuzlar kabul görecik yaygınlık kazanmıştır. Günümüzde de pek çok İslâm ülkesinde basılan mushafalarda onun sistemi dikkate alınmakta ve onun kullandığı rumuzlar kullanılmaktadır. İbnü'l-Enbârî vakıf yerleri için tâm, hasen, kabih; Ebû Amr ed-Dânî tâm muhtâr, kâfin câiz, sâlih (hasen) mefhum, kabih metrûk gibi terimler kullanırken Secâvendî lâzım (م), mutlak (ط), câiz (ج), mücevvez li-vechin (ج), murahhas li-zarûretin (ص) terimleri-

ni belirlemiş, vakfın câiz olmadığı yerlere de lâm-elif (ل) koymuştur.

Eserleri. 1. 'Aynü'l-me'ânî fi tefsiri's-seb'î'l-meşânî. Daha sonra yazılan bazı tefsirlerin kaynakları arasında yer alan mu-kaddimesinde tefsir usulü, Mekki-Medenî âyetler, nâsîh-mensuh gibi konular üzerinde durulan, kıraat imamları ile râvilerine yer verilen eserde dil ve kıraat farklılıkları ele alınmış, sûre başlarında o sûredeki harf, kelime ve âyet sayısı belirtilmiş, âyetlerdeki vakıf noktaları gösterilmiş ve nüzül sebeplerine işaret edilmiş, ahkâm âyetlerinde kısa fikhî izahlar yapılmış ve mezhep imamlarının görüşleri kaydedilmiştir (yazma nüshaları için bk. el-Fihrisü'ş-şâmil, I, 204; Mollaibrahimoğlu, s. 105). Hammed el-Yahyâ, tefsirin Nisâ sûresinin sonuna kadar olan bölümünü doktora tezi olarak tahkik etmiştir. Eserin müellifin oğlu Ahmed es-Secâvendî tarafından İnsânü'nü 'Aynü'l-me'ânî adıyla ihtisar edildiği belirtiliyorsa da Mollaibrahimoğlu'na göre (s. 114) bu çalışma 'Aynü'l-me'ânî'den de yararlanılarak yazılmış muhtasar bir tefsirdir. 2. 'İlelü'l-vukûf (el-Vakfû ve'l-ibtidâ'ü'l-kebir). Müellifin aynı konuda yaptığı iki çalışmadan hacimli olanıdır. Eser Muhammed b. Abdullah b. Muhammed el-İdî tarafından tahkik edilerek neşredilmiştir (I-III, Riyad 1415/1994). Muhsin Hâşim Derviş de kitap üzerinde doktora çalışma-

SECÂVENDÎ,

Muhammed b. Tayfûr

(محمد بن طيفور السجائندي)

Ebû Abdillâh (Ebû Ca'fer) Muhammed b. Tayfûr es-Secâvendî el-Gaznevî (ö. 560/1165)

Tefsir ve kıraat âlimi.

Hayatına dair yeterli bilgi yoktur. Sistan bölgesinde (Dihhudâ, VIII, 12080) Rudolf Sellheim'in tanımlamasına göre Kâbil ile Gazne arasında bir köy olan Segâvend'de (Arapça'da Secâvend) doğmuş olmalı ki bu nisbe ile meşhur olmuştur. Gaznevî nisbesi, onun bu şehirde tahsil maksadıyla bir süre bulunduğunu veya ilmi hayatını burada geçirdiğini düşündürmektedir. Biyografisine İnbâhü'r-ruvâi'ta yer veren eski müellif olan İbnü'l-Kiftî'nin (ö. 646/1248) onun hakkında yazdıkları birkaç satırı geçmediği gibi Zehebî, İbnü'l-Cezeri gibi müellifler de İbnü'l-Kiftî'nin kaydettikleri üzerine bir şey ekleyememiştir. Zehebî, Secâvendî'nin hocalarının kimler olduğuna ve kendisinden kimlerin faydalandı-

Muhammed b. Tayfûr es-Secâvendî'nin 'Aynü'l-me'ânî fi tefsiri's-seb'î'l-meşânî adlı eserinden iki sayfa (Süleymaniye Ktp., Damad İbrâhîm Paşa, nr. 122, vr. 2^a, 246^b)

